

Αναστάσιος Ιορδάνογλου

**Μιχαλίτσι και Λοπάδι, δύο οικισμοί της Επαρχίας
Νικαίας Μικράς Ασίας**

A. Το Μιχαλίτσι

Το Μιχαλίτσι* είναι μια κωμόπολη κτισμένη με κατεύθυνση από τα βόρεια προς τα νότια, πάνω σε στενόμακρο λοφίσκο ύψους 30 - 50 μ., στο μέσον ενός απέραντου κάμπου, 60 χλμ. δυτικά της Προύσας. Πιστεύεται ότι τόσο ο οικισμός αυτός, όσο και οι γειτονικοί οικισμοί της Απολλωνιάδος, της Κρεμαστής ήταν κτίσματα βυζαντινά⁽¹⁾. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη θέση αυτή βρίσκονταν ερείπια της αρχαίας Μιλητουπόλεως⁽²⁾. Τ' όνομα «Μιχαλίτσι» (Mihaliç) πήρε από τον τροπαιούχο Μιχάλ Μπέη, ο οποίος αφού κατέλαβε το χωριό στα 1342 με εντολή του σουλτάνου Ορχάν (1326 - 1360) εργάστηκε για την ανάπτυξή του⁽³⁾: ένα μικρό τμήμα, στα περιχώρα του Μιχαλίτσι, ονομαζόταν ως τα τελευταία χρόνια «Μιχάλ Τσιφλικ»⁽⁴⁾.

Η σημερινή ονομασία της κωμόπολης είναι «Karacabey», προς τιμήν του Karaca Ahmet Paşa, βεζύρη του Μεχμέτ Β' (1451 - 1481)⁽⁵⁾.

* Οι χιλιάδες σελίδες που συνέταξαν από το στόμα των «Ανταλλάξιμων» οι συνεργάτες του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών είναι όλες ιστορικά ντοκουμέντα. Ευχαριστώ το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών [ΚΜΣ] για την πολύτιμη βοήθειά του, χωρίς την οποία θα ήταν αδύνατη η συγγραφή του άρθρου.

1. Philippson. *Reisen und Forschungen*, III, Ergänzungsheft, 177, σ. 42, 44, 49.
2. Σπ. Π. Λάμπρος, «Σύμμικτα», *Νέος Ελληνομνημων* 1 (1904), σ. 500. *Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν*, τόμ. ΙΓ', Αθήνα, χ.χ., σ. 692. Γρ. Σ. Ιωσηφίδης, «Βιθυνιακά», *Ξενοφάνης* 4 (1906-7), σ. 542.
3. Öztuna Yılmaz, *Büyük Türkiye Tarihi* (Μεγάλη Ιστορία της Τουρκίας), τόμ. 13ος (1979), σ. 208.
4. ΚΜΣ, Υλικό για τον οικισμό Μιχαλίτσι Μικρασιατικής Επαρχίας Βιθυνίας. Πληροφοριοδότης: Φιλ. Χ. Φιλίππιδης Μικρασιάτης εκ Μιχαλιτσίου (Προύσης). Σέρραι 19.8.1953, σ. 1.
5. *1324 sene-i hicriyesine mahsus Hudavendigâr Vilâyeti Salnamei resmisi* [Ημερολόγιο Βιλαετιού Χουδαβενδικιάρ του έτους 1324 εγείρας (= 1906)], σ. 307.

Το Μιχαλίτσι ήταν καζάς⁽⁶⁾ του σαντζακίου Προύσας βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ⁽⁷⁾. Διοικούνταν από Διοικητικό Συμβούλιο⁽⁸⁾, στο οποίο προέδρευε ο καϊμακάμης⁽⁹⁾. Εκκλησιαστικά υπαγόταν στη Μητρόπολη Νικαίας⁽¹⁰⁾. Ο μητροπολίτης είχε την έδρα του στην Κιο (Gemlik)⁽¹¹⁾.

6. Το Μιχαλίτσι ήταν καζάς β' βαθμού. Βλ. 1324 sene-i hicriyesine, *ό.π.*, σ. 302. Πβλ. ΚΜΣ, Υλικό για τον οικισμό Μιχαλίτσι Μικρασιατικής Επαρχίας Νικαίας. Συνεργάτης ΚΜΣ: Μπάμπης Νικηφορίδης. Πληροφοριοδότης: Ιωάννης Σειτανίδης, Καστοριά 26.6.1963, σ. 4 και 5.
7. Το βιλαέτι Χουδαβενδικιάρ είχε την προσωνομία του σουλτάνου Μουράτ του Α' (1360 - 1389). F. Develioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügat* (Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Οθωμανικής - τουρκικής γλώσσας). Άγκυρα 1970, σ. 452· πβλ. Μ. Βιθυνός, «Βιθυνιακαί ιστορικές σελίδες», *Ξενοφάνης* 4 (1906 - 7), σ. 295. Το βιλαέτι αυτό ήταν β' βαθμού και στα 1906 κάλυπτε έκταση 81.878 χλμ. Διαιρούνταν σε πέντε σαντζάκια: 1. Bursa (13.157,5 χλμ.²), 2. Ertuğrul (8.800 χλμ.²), 3. Kütahya (25.535 χλμ.²), 4. Karahisar (17.850 χλμ.²), 5. Karasi (16.534,5 χλμ.²). Το σαντζάκι Προύσας είχε επτά καζάδες: 1. Προύσα, 2. Κίος, 3. Μιχαλίτσι, 4. Μουδανιά, 5. Κρεμαστή, 6. Ατρανός (Αδριανής), 7. Παζάρκιοϊ. Δηλαδή το βιλαέτι Χουδαβενδικιάρ περιλάμβανε τις πόλεις Bursa, Balıkesir, Bilecik, Kütahya, Eskişehir, Uşak και Afyon της σημερινής Τουρκίας. Βλ. Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi* (Μεγάλη ιστορία της Τουρκίας), τόμ. ΙΒ', Κωνσταντινούπολη 1979, σ. 257.
8. Το 1906, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ήταν: Μέλη μη αιρετά: 1. Καϊμακάμης Τεβφίκ Βέης, πρόεδρος, 2. Κιαμίλ Εφένδη, ναίτης, 3. Αβδουλλάχ Σιτκι Εφένδη, μουφτής, 4. Χρήστο Εφένδη, μετροπολίτ βεκιλί (αρχιερατικός επίτροπος), 5. Μεχμέτ Σεβκέτ Εφένδη, μάλμουδρι (οικονομικός διευθυντής), 6. Χασάν Σαμί Εφένδη, ταχριράρ κιατιμπί (γραμματέας). Μέλη αιρετά: 1. Οσμάν Εφένδη, 2. Μουσταφά Αγά, 3. Χρηστάκη Εφένδη, 4. Σαλμασλί Αγκόπ Αγά. Βλ. 1324 sene-i hicriyesine, *ό.π.*, σ. 302.
9. Kaymakam: 1. τοποτηρητής, 2. [διοικητ.] υποδιοικητής, κ. καϊμακάμης, 3. [στρατ. βαθμός] αντισυνταγματάρχης. Βλ. Ι. Χλωρός, *Λεξικόν Τουρκο-ελληνικόν*, τόμ. Β', Κωνσταντινούπολη 1899, σ. 1262.
10. «Η Μητρόπολις Νικαίας», *Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων του έτους 1906*, Κωνσταντινούπολη 1905, σ. 142-145. Είναι άγνωστο πότε προάχθηκε σε μητρόπολη η Νίκαια. Ως τις αρχές του 7ου αιώνα κατείχε στα «τακτικά» την όγδοη θέση και είχε τρεις επισκόπους: α) τον Μοδρινής, δηλ. Μελίτου, β) τον Λινώης, γ) τον Γορδοσέρβων. Για περισσότερα και για τον επισκοπικό κατάλογο Νικαίας βλ. Εμμ. Ι. Κωνσταντινίδης, «Νίκαια», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία [ΘΗΕ]*, τόμ. Θ', Αθήνα 1966, στ. 457-459.
11. Η Κίος το 1905 είχε 7.500 κατοίκους από τους οποίους 6.500 Έλληνες. Παν. Γ. Νικολόπουλος, «Κίος», *ΘΗΕ*, τόμ. Ζ', Αθήνα 1965, στ. 585· πβλ. Σ. Ι. Βουτυράς - Γ. Καρύδας,

Το 1906 ο πληθυσμός της κωμόπολης ανερχόταν σε 35.239 άτομα⁽¹²⁾. Το Μιχαλίτσι ήταν από τους οικισμούς της επαρχίας Χουδαβενδικιάρ με σημαντικό ελληνικό πληθυσμό. Σύμφωνα με νεώτερα στοιχεία από πρόσφυγες Μιχαλιτσανούς, οι Έλληνες ανέρχονταν σε 3.500 άτομα, οι Τούρκοι σε 8.000 περίπου, οι Αρμένιοι σε 1.000 και οι Εβραίοι σε 50 ψυχές⁽¹³⁾. Οι Έλληνες αποτελούσαν το ντόπιο πληθυσμό της κωμόπολης· υπήρχαν και Μανιάτες⁽¹⁴⁾ στα περίχωρα, που εγκαταστάθηκαν εκεί το β' μισό του 18ου αιώνα και ίδρυσαν τα «πιστικοχώρια». Οι Μανιάτες όμως ήταν ελληνόφωνοι, ενώ οι Μιχαλιτσανοί τουρκόφωνοι και μόνο κατά τα τελευταία χρόνια, με την επίδραση του σχολείου, άρχισαν να μιλούν τα ελληνικά⁽¹⁵⁾. Αξίζει να σημειωθεί ότι σώζεται το πατριαρχικό γράμμα του έτους 1817, στα τουρκικά με ελληνικά γράμματα, για την ίδρυση των σχολών του Μιχαλίτσι (βλ. Παράρτημα).

Οι Έλληνες στο Μιχαλίτσι ήταν συγκεντρωμένοι σε δύο συνοικίες, στην επάνω «γιουκαρί μαχλέ»⁽¹⁶⁾ με το ναό του Αγ. Δημητρίου και στην κάτω «ασαά μαχλέ» με το ναό της Αγ. Παρασκευής⁽¹⁷⁾. Μια πλατεία στον κάτω μαχαλά χωρίζε την ελληνική συνοικία από την τουρκική· οι Αρμένιοι

Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας, τόμ. Γ', Κωνσταντινούπολη 1881, σ. 536, Θ. Καβαλιέρος Μαρκουίτζος, *Από Κωνσταντινουπόλεως εις Νικαίαν*, Κωνσταντινούπολη 1909, σ. 159, Α. Ν. Αναγνωστόπουλος, *Γεωγραφία της Ανατολής*, Αθήνα 1922, σ. 62.

12. 1324 sene-i hicriyesine, *ό.π.*, σ. 195.

13. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 10· πβλ. Μ. Μαραβελάκης - Α. Βακαλόπουλος, *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1955, σ. 393, Π. Κοντογιάννης, *Η Ελληνικότης των νομών Προύσης και Σμύρνης*, Αθήνα 1919, σ. 117.

14. Π. Κοντογιάννης, *Η Ελληνικότης των νομών Προύσης και Σμύρνης*, *ό.π.*, σ. 118.

15. Οι Μιχαλιτσανοί διάβαζαν, όπως και οι λοιποί τουρκόφωνοι Μικρασιάτες, τα «καρμανλιδικά» βιβλία, την εφημερίδα «Ανατολή» του Ευ. Μισαηλίδη. Για την εφημερίδα αυτή βλ. Μ. Γεδεών, *Αποσημειώματα Χρονογράφου 1800 - 1913*, Αθήνα 1932, σ. 11-16. Στην εκκλησία η λειτουργία τελούνταν στα ελληνικά. Επίσης, ελληνικά ήταν και τα περισσότερα τραγούδια τους· τραγούδια του γάμου, τραγούδια στις γιορτές και στα πανηγύρια, τραγούδια πατριωτικά για τον Παύλο Μελά. Βλ. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 10-14.

16. Mahalle = συνοικία.

17. Στις αρχές του αιώνα μας, ιερατικώς προϊστάμενος του ι. ναού Αγ. Δημητρίου ήταν ο Παπά Χρήστος Αθανασιάδης, ο οποίος ασκούσε και τα καθήκοντα του αρχιερατικού επιτρόπου. Ο ναός της Αγ. Παρασκευής είχε δύο ιερείς, τον παπά Δημήτρη και τον παπά Ιωάννη, που δίδασκε βυζαντινή μουσική. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 8 και 37.

κατοικούσαν στους τουρκομαχαλάδες. Τα σπίτια κτισμένα με συνεχές σύστημα ήταν διόροφα και λιθόκτιστα⁽¹⁸⁾, στο ισόγειο υπήρχαν οι αποθήκες και οι ιδιαίτεροι χώροι για τα ζώα. Ορισμένα σπίτια είχαν και «μποτζεκχανά» (σκωληκοτροφείο). Λιθόκτιστες ήταν και οι εκκλησίες, στον τύπο της ξυλόστεγης τρίκλιτης βασιλικής. Η εσωτερική τους διακόσμηση αποτελούνταν από φορητές εικόνες και όχι τοιχογραφίες⁽¹⁹⁾.

Στα Γενικά Αρχεία της Ελλάδας σώζονται τέσσερα φερμάνια που αφορούν τις εκκλησίες του Μιχαλίτσι⁽²⁰⁾. Από αυτά, το φερμάνι Α΄ του έτους 1805 αναφέρεται στο ναό του Αγ. Δημητρίου, το φερμάνι Δ΄ του έτους 1867 στο ναό της Αγ. Παρασκευής, ενώ στα άλλα δύο Β΄ και Γ΄ των ετών 183[8] και 1852 δε σημειώνονται τα ονόματα των αντίστοιχων ναών.

Σύμφωνα με το φερμάνι⁽²¹⁾ Α΄, στα 1805, οι Μιχαλιτσανοί ζήτησαν άδεια από τις τουρκικές αρχές για την επισκευή του ναού του Αγ. Δημητρίου, στη συνοικία Rankos Paşa, ο οποίος βρισκόταν σε ετοιμόρροπη κατάσταση από την πολυκαιρία⁽²²⁾. Αφού εκδόθηκε φετβάς⁽²³⁾ από το μου-

18. Υπήρχαν λατομία στο Μιχαλίτσι, που τροφοδοτούσαν την Κωνσταντινούπολη με λίθους για την κατασκευή αψίδων, στηριγμάτων, κατακασιών (ντοσεμέ) καθώς και για την επίστρωση δαπέδων. Τουρκικό έγγραφο του έτους 960 (=1552) επιτρέπει τη μετάβαση Αλβανών και άλλων εργατών στο Μιχαλίτσι με σκοπό την εξόρυξη λίθων. Αυτό δείχνει ότι για τη μετάβαση εργατών από μια περιοχή στην άλλη χρειαζόταν ειδική άδεια. Ömer L. Barkan, *Süleymaniye Camii ve İmaret-i inşaatı 1550 - 1557* (Το τζαμί Σουλεϊμανιέ και η ανέγερσή του 1550 - 1557), τόμ. Α΄, Άγκυρα 1972, σ. 353.
19. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 45 και 46.
20. Ευχαριστώ θερμά τα Γενικά Αρχεία του Κράτους για την πολύπλευρη βοήθειά τους στις έρευνές μου. Τα φερμάνια που εξετάζονται εδώ ανήκουν στο Αρχείο του τέως ταμείου ανταλλαξίμων. Φερμάνια - βεράτια και λοιπά εκκλησιαστικά έγγραφα. Φερμάνια περιοχής Βιθυνίας.
21. Φερμάνι διαστάσεων 0,76 X 0,54. Αριθ. 5, διά μολυβδίδος 57.
22. Η αρχαία νομοθεσία δεν επέτρεπε την ανέγερση εκκλησιών. Ο Ομέρ Αβδ-ουλ-αζίζ διέταξε την κατεδάφιση όλων των νέων εκκλησιών, βασιζόμενος στο λόγοιο: «Δεν δύναται να οικοδομηθεί εκκλησία εν τω Ισλάμ, δεν δύναται να επισκευασθώσιν αι ερειπωθείσαι». Βλ. Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί Κώδικες*, Κωνσταντινούπολη 1869, σ. 33.
23. Φετβά: «ρήτρα ιερονομική, ήτοι απόφανσις, γνώμη δεδομένη υπό του μουφτή ή υπό του Σείχου-λ-ισλάμη επί ζητημάτων κληρονομικών ή άλλων αναγομένων εις το Σερή, ήτοι το ιερόν Μουσουλμανικόν δίκαιον», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, *ό.π.*, τόμ. Β΄, σ. 1186.

φτή⁽²⁴⁾ Αχμέτ Εσάτ, μετά τη θετική απάντηση στο ερώτημα: «επιτρέπεται στους χριστιανούς να επισκευάσουν την παλιά τους εκκλησία που καταστράφηκε χωρίς να την επαυξήσουν κατά τι;», οι τοπικές αρχές γνωστοποίησαν στην Υψηλή Πύλη ότι η υπόθεση είναι θεμιτή από την πλευρά του ιερού νόμου (zer' -i zerif). Το εκδιδόμενο φερμάνι που περιείχε την άδεια επισκευής του ναού, υπό τον όρο να μη παραβιαστούν οι αρχικές του διαστάσεις, απαγόρευε κατηγορηματικά, όπως και τα επόμενα φερμάνια, τη συγκέντρωση χρημάτων από τους χριστιανούς και την άσκηση κάθε πίεσης⁽²⁵⁾ με την αφορμή επισκευής.

Το φερμάνι⁽²⁶⁾ Δ' του έτους 1867 σημειώνει ότι ο ναός της Αγ. Παρασκευής βρισκόταν έξω από το Μιχαλίτσι και κατέρρευσε από τους σεισμούς. Για το λόγο αυτό, το Οικουμενικό Πατριαρχείο ζήτησε με έκθεση γραπτή προς την Υψηλή Πύλη⁽²⁷⁾ την ανέγερση του ναού, με διαστάσεις μήκους 36 και πλάτους 20 πήχων, στο οικόπεδο του πρώην μητροπολιτικού μεγάρου⁽²⁸⁾, μέσα στο Μιχαλίτσι. Με το φερμάνι αυτό δίνεται η διαταγή προς το Χουσνού Πασά⁽²⁹⁾, νομάρχη βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ, το ναΐπη, το μουφτή και τους λοιπούς διοικητικούς υπαλλήλους του Μιχαλίτσι να προσέξουν στα εξής σημεία: 1) Το οικόπεδο που αναφέρθηκε να ανήκει

24. Müfti: «Μουφτής, νομοδιδάσκαλος επιφορτισμένος να εκδίδη ρήτρας (φετβά), ήτοι αποφαινεται επί ζητημάτων του ιερού νόμου (Σερή), υποβαλλομένων αυτώ υπό των ενδιαφερομένων δι' αιτήσεως γραπτής· ούτος διευθύνει συνάμα και τας θρησκευτικάς υποθέσεις της Μουσουλμανικής κοινότητας παρ' η είναι διωρισμένος», *ό.π.*, σ. 1739.
25. «Ουδείς έχει την εξουσίαν άνευ προηγουμένης υψηλής ειδικής διαταγής... να εμποδίζη να γίνωνται αδεία των δικαστηρίων αι αναγκαίαι επισκευάσεις κατά το αρχαίον σχέδιον», Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί, ό.π.*, σ. 27.
26. Φερμάνι διαστάσεων 0,79 X 0,56. Αριθ. 1, διά μολυβδίδος 88.
27. «Ως προς τα νέα κτίρια, ων η ανέγερσις θέλει θεωρηθή αναγκαία, οι πατριάρχαι ή μητροπολίται θέλουσι ζητεί προς τούτο την απαιτουμένην άδειαν παρά της Υψηλής Πύλης· και η Αυτοκρατορική ημών άδεια θέλει δίδοσθαι, εκτός αν υπάρχη, διά την κυβέρνησιν, διοικητικόν τι κώλυμα, οίον η γειννιάσις τζαμίου ή κουλά, ή αν το γήπεδον είναι βακούφ θρησκευτικού τινός καθιδρύματος», Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί, ό.π.*, σ. 34.
28. Φαίνεται ότι παλαιότερα και το Μιχαλίτσι ήταν έδρα του μητροπολίτη Νικαίας. Το οικόπεδο αυτό ως τα τελευταία χρόνια έφερε την ονομασία «μητρόπολη αυλησί». Βλ. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 7.
29. Ο Χουσνού Πασά ήταν νομάρχης βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ κατά τα έτη 1867 - 1868. Βλ. Υ. Öztuna, *Büyük, ό.π.*, σ. 261.

αποκλειστικά στο Ελληνικό Έθνος, 2) να υπάρχει η συγκατάθεση του ιδιοκτήτη και να μη βρίσκεται το οικόπεδο σε μουσουλμανικό μαχαλά, 3) να μη υπάρχουν ενδοιασμοί όσον αφορά τη θέση του οικοπέδου, 4) το οικόπεδο να πληροί τις προϋποθέσεις του ειδικού κανονισμού που θεμελιώθηκε με αυτοκρατορικό διάταγμα⁽³⁰⁾, μολονότι αυτό δε βρίσκεται εντός των ορίων βακουφίου.

Επιπλέον συνιστάται, όπως και στο προηγούμενο φιρμάνι, να μη παραβιαστούν οι αρχικές διαστάσεις: τονίζεται ιδιαίτερα το ύψος⁽³¹⁾ του ναού να είναι επαρκές και να σταλεί ο μαζμπατάς⁽³²⁾ στην Πύλη, σε περίπτωση που δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο.

Το φιρμάνι Β΄ του έτους 183[8] σημειώνει ότι στο Μιχαλίτσι, στη συνοικία Τσακάλογλου, μια εκκλησία της οποίας τ' όνομα δεν αναφέρεται, από την πολυκαιρία είχε καταστραμμένα τη σκεπή και τον τοίχο. Όταν οι χριστιανοί κάτοικοι της συνοικίας ζήτησαν την επισκευή της εκκλησίας, έγινε η αυτοψία⁽³³⁾ και η καταμέτρησή της και φάνηκε ότι έχει μήκος 41, πλάτος 22 και ύψος 10 πήχεις⁽³⁴⁾ και 8 δακτύλους⁽³⁵⁾. Στη συνέχεια ακολουθήθηκε η γνωστή διαδικασία για την έκδοση του φετβά από το μουφτή Μουσταφά

30. Το διάταγμα αυτό μνημονεύουν και άλλα φιρμάνια της εποχής αυτής. Βλ. Επιμέλεια Ι. Βασδραβέλλη, *Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας Β΄ Αρχείον Βεροίας - Ναούσης 1598 - 1886*, Θεσσαλονίκη 1954, σ. 397.
31. Σχετικά με τις διατάξεις που αφορούν το ύψος των οικοδομών, βλ. Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί, ό.π.*, σ. 816.
32. Mazbata: «πρακτικόν συμβουλίου φέρον τας υπογραφάς όλων των μελών ή πρακτικόν κοινότητος ή χώρας περί τινος ζητήματος υπογεγραμμένον υπό των κατοίκων και υποβαλλόμενον τη αρχή». Βλ. Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Β΄, ό.π., σ. 1700.
33. «Κεσφ»: «αυτοψία των οικοδομών. Ούτως ονομάζεται η πράξις της ειδικής επιτροπής, της διοριζομένης όπως μεταβή εις τον τόπον της οικοδομής και εξελέγξη τα περί αυτής. Η επιτροπή αυτή συντάσσει ακολούθως έκθεσιν (κεσφ μαζμπατασή), ην επιδίδει εις την υφ' ης διωρίσθη αρχήν, όπως ενεργήση τα περαιτέρω». Βλ. Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί, ό.π.*, σ. 325.
34. Zığa': «πήχυς. Το από του αγκώνος του ανθρώπου μέχρι του άκρου του μέσου δακτύλου αυτού διάστημα», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Α΄, ό.π., σ. 820. Υπήρχαν διάφορα είδη του, που το μήκος τους κυμαίνονταν από 75 ως 90 εκ. Βλ. Μ. Ν. Özön, *Osmanlıca Türkçe Sözlük* (Οθωμανο - Τουρκικό Λεξικό), Άγκυρα 1971, σ. 860.
35. Parmak: «δάκτυλος, μέτρον αρχαίον. Ayak: συνίσταται εκ δώδεκα δακτύλων, ήτοι ημίσεος πήχεος», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Α΄, ό.π., σ. 282.

Ασήμ και αφού προέκυψε ότι η υπόθεση είναι θεμιτή κατά τον ιερό νόμο, εκδόθηκε η «υψηλή διαταγή» που περιείχε την άδεια επισκευής της εκκλησίας με τον όρο να μη παραβιαστούν οι αρχικές της διαστάσεις. Το φερμάνι αναφέρει επίσης ότι για παρόμοια έγγραφα εισπράττονταν παλαιότερα, ως έξοδα, 1.025 γρόσια⁽³⁶⁾. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή χαρίστηκαν τα 825 γρ. και παρακρατήθηκαν μόνο τα 200 γρ., που ήταν τα έξοδα καλάμου (kalem harcı).

Το φερμάνι⁽³⁷⁾ Γ' του έτους 1852 αναφέρεται σε εκκλησία του Μιχαλίτσι, της οποίας επίσης δε μνημονεύεται τ' όνομα. Η εκκλησία αυτή βρισκόταν στη συνοικία Κουγιουμτζούογλου και από την πολυκαιρία ήταν καταστραμμένη η σκεπή της. Από την αυτοψία και καταμέτρηση που έγινε, από το Σερή μετά την υποβολή αίτησης από τους κατοίκους της συνοικίας αυτής με σκοπό την επισκευή της εκκλησίας, διαπιστώθηκε ότι έχει μήκος 36, πλάτος 24,5 και ύψος 9,5 πήχεις. Αλλά και παλαιότερα οι χριστιανοί της συνοικίας που αναφέρθηκε είχαν ζητήσει με δικαστική απόφαση (ba i'lam) από τις αρχές την έκδοση διαταγής για την επισκευή της σκεπής της εκκλησίας. Μάλιστα, το 1838 εκδόθηκε φετβάς και φερμάνι, που περιείχε την άδεια επισκευής. Ωστόσο, δεν επισκευάστηκε τότε η εκκλησία, επειδή οι χριστιανοί δεν είχαν την απαιτούμενη οικονομική πιθανόν δυνατότητα.

Όταν το 1852 ζητήθηκε εκ νέου η επισκευή της σκεπής, οι τοπικές αρχές μετά την έκδοση του φετβά, γνωστοποίησαν με μαζυπατά στην Πύλη την υπόθεση και θέλησαν να γνωμοδοτήσει το αρμόδιο γραφείο της Πύλης⁽³⁸⁾ για την προκείμενη περίπτωση. Τότε, η Πύλη αποφάνθηκε ότι για την επισκευή χρειάζεται η έκδοση νέας διαταγής, βασισμένης στην προηγούμενη. Με το φερμάνι, που εκδόθηκε για δεύτερη φορά για την ίδια υπόθεση, δόθηκε διαταγή προς το Σουλεϊμάν Πασά⁽³⁹⁾, νομάρχη βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ, το μουφτή και τους λοιπούς διοικητικούς υπαλλήλους του Μιχαλίτσι, να επιτρέψουν την επισκευή της σκεπής της εκκλησίας χωρίς να

36. Σχετικά με τα δικαιώματα των οικοδομών βλ. Δ. Νικολαΐδης, *Οθωμανικοί, ό.π.*, σ. 831.

37. Φερμάνι διαστάσεων 0,76 X 0,55. Αριθ. διά μολυβδίδος 55.

38. Dinvân-i Hümayûn: «Αυτοκρ. Διβάνιον, ήτοι τα γραφεία της Υ. Πύλης, καγκελλαρία του οθωμανικού κράτους», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Α', *ό.π.*, σ. 817.

39. Βλ. Υ. Öztuna, *Büyük, ό.π.*, σ. 261.

παραβιαστούν οι αρχικές της διαστάσεις, αφού προηγουμένα διαπιστωθεί από το Σερή ότι από τη χρονολογία εκείνη δεν είχε επισκευαστεί άλλη φορά η σκεπή⁽⁴⁰⁾.

Η ίδρυση των σχολών του Μιχαλίτσι ανάγεται στις αρχές του 19ου αιώνα. Σε σιγιλιώδες γράμμα του πατριάρχη Κυρίλλου του ΣΤ' (1813 - 1818), στα τουρκικά με ελληνικό αλφάβητο, που φέρει χρονολογία 1817 και σώζεται στα Γενικά Αρχεία της Ελλάδας⁽⁴¹⁾, αναφέρονται τα εξής: Ο Χατζή Κυριάκος, προερχόμενος από την επαρχία Φιλαδελφείας, λίγα έτη μετά την εγκατάστασή του στο Μιχαλίτσι αγόρασε εκεί ένα οικοπέδο, όπου έκτισε δύο νέα σχολεία, ένα για «αλασεβή»⁽⁴²⁾ (κοινά) και ένα για «ελληνικά» μαθήματα. Στην πραγματικότητα τα δύο αυτά σχολεία έπρεπε να θεωρούνται ένα σχολείο, ονομαζόμενο «αλασεβή μιχαλιτζίν σχολειονου» (Κοινή Σχολή Μιχαλιτσιού), επειδή ιδρύθηκαν προς όφελος του κοινού και επρόκειτο να δεχτούν τα παιδιά της κωμόπολης και των περιχώρων.

Ωστόσο, ο Χατζή Κυριάκος από το «Ιρτέχ» δεν αρκέστηκε στην αγορά του οικοπέδου και στην ανέγερση των σχολικών κτιρίων, αλλά αφιέρωσε στα σχολεία και 10.000 γρ., τα οποία κατέθεσε στη συνοικία Ορουγκούτζ Πασά⁽⁴³⁾, με τόκο 11,5%. Την καλή του πράξη αυτή μιμούμενος και ο γαμβρός του Αβραάμ Χατζή Κομνηνόζογλου, προσέφερε για τον ίδιο σκοπό 1.000 γρ. τα οποία κατέθεσε στην ίδια συνοικία με τον ίδιο τόκο. Αλλά και οι κοτζαμπάσηδες⁽⁴⁴⁾ και οι προύχοντες της κωμόπολης σε κοινή σύσκεψη αποφάσισαν για τους δύο ναούς, του Αγ. Δημητρίου και της Αγ. Παρασκευ-

40. Εκτός από τις εκκλησίες που αναφέρθηκαν, υπήρχαν στο Μιχαλίτσι και τα παρεκκλήσια της Αγ. Αικατερίνης, του Αγ. Ευστρατίου και της Παναγίας. Τα δύο πρώτα ήταν μικρά παρεκκλήσια ενώ της Παναγίας χωρούσε 100 περίπου άτομα. Βλ. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 58· πβλ. ΚΜΣ, Φιλ. Φιλιππίδης, *Μιχαλίτσιον*, *ό.π.*, σ. 2.

41. Αρχείο του τέως ταμείου ανταλλαξιμών. Πατριαρχικά Γράμματα. Διαστάσεις σιγιλιού 0,79 X 0,53, Αριθ. 4 και 49.

42. Alesseviyye: «εξ ίσου προς πάντας, αδιακρίτως», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Β', *ό.π.*, σ. 1144.

43. Πιθανόν στη συνοικία αυτή να ήταν η «Γεωργική Τράπεζα» του Μιχαλίτσι και αντί να αναφερθεί τ' όνομα της τράπεζας να σημειώθηκε τ' όνομα της συνοικίας. Για τα δημόσια ιδρύματα στο Μιχαλίτσι το 1906, βλ. 1324 sene-i hicriyesine, *ό.π.*, σ. 302.

44. Κοτζάμπασης: «πρόεδρος της κοινότητας, άρχων, προεστώς». Βλ. Αντ. Θεοφυλακτίδης, *Λεξικόν Τουρκο - ελληνικόν*, Κωνσταντινούπολη 1960, σ. 387.

ής, να καταβάλουν από 2.500 γρ. με ετήσιο τόκο 75 γρ. το πουγγί⁽⁴⁵⁾.

Ενήμερος αλλά και εγγυητής της όλης αυτής κίνησης στο Μιχαλίτσι υπήρξε ο μητροπολίτης Νικαίας, υπέρτιμος και Έξαρχος πάσης Βιθυνίας Ιωαννίκιος⁽⁴⁶⁾, ο οποίος διορίζοντας τον Αβραάμ επίτροπο της σχολής απευθύνθηκε στο Πατριαρχείο για την έκδοση του πατριαρχικού και συνοδικού σιγιλλίου. Σύμφωνα με αυτό τα σχολεία του Μιχαλίτσι θα έπρεπε να είναι αλληλένδετα μεταξύ τους κατά τρόπο άρρηκτο και αδιάσπαστο και να αποτελούν ένα σχολείο, κοινό, αυτοτελές, αυτοδιοικουμένο, που δεν υπόκειται σε έλεγχο και δεν λογοδοτεί σε κανέναν, ανεπηρέαστο από τις εσωτερικές κοινοτικές διαφορές. Τόσο ο επίτροπος Αβραάμ, όσο και οι διάδοχοί του όφειλαν να εισπράττουν κάθε έτος τους τόκους και ο,τι άλλο δικαιούνταν η σχολή και να τα χρησιμοποιούν σε συνεργασία με τους δασκάλους, για τους μισθούς και για τις άλλες ανάγκες. Οι επίτροποι ήταν υποχρεωμένοι επίσης να καταγράφουν τους λογαριασμούς σε καθαρό τεφτέρι, το οποίο να παρουσιάζουν στο τέλος κάθε έτους.

Πληροφορίες για το σχολείο του Μιχαλίτσι έχουμε και από ένα φερμάνι⁽⁴⁷⁾ του έτους 1903, που σώζεται στα Γενικά Αρχεία της Ελλάδας. Την εποχή αυτή το Αρρεναγωγείο της κωμόπολης βρισκόταν σε ερειπωμένη κατάσταση, οπότε το Πατριαρχείο ζήτησε εγγράφως την κατεδάφιση του σχολικού κτιρίου και την ανέγερσή του εκ νέου. Αφού έγινε η απαραίτητη αυτοψία διαβιβάστηκε ο μαζμπατάς και τα σχετικά έγγραφα στο Συμβούλιο Επικρατείας (şura-i devlet). Σύμφωνα με τα έγγραφα αυτά έπρεπε να κτιστεί τμήμα του Αρρεναγωγείου και το υπόλοιπο να επισκευαστεί, έτσι ώστε να έχει διαστάσεις μήκος 22, πλάτος 15 και ύψος 9 πήχεις.

Τα έξοδα των οικοδομικών εργασιών ανέρχονταν σε 14.162 γρ. και θα καταβάλλονταν υπό μορφήν βοήθειας από επώνυμους κάτοικους της κωμόπολης, της οποίας ο Ελληνορθόδοξος πληθυσμός έφτανε τα 371 «χανέ»⁽⁴⁸⁾ ή

45. Kise και Kесе: «βαλάντιον, θυλάκιον, πουγγί· ποσόν 500 γροσιών», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τ. Β', ό.π., σ. 1465.

46. Ο Ιωαννίκιος υπήρξε μητροπολίτης Νικαίας από το 1811 έως το 1817. Βλ. Αρχιμ. Αιμιλιανού Τσακοπούλου, «Επισκοπικοί Κατάλογοι κατά τους Κώδικας των Υπομνημάτων του Αρχιεπισκοπικού του Οικουμενικού Πατριαρχείου», *Ορθοδοξία* 4 (1956), σ. 428.

47. Φερμάνι διαστάσεων 0,81 X 0,57. Αριθ. 2, διά μολυβδίδος 60.

48. Ηάπε: Διχασμένες είναι οι γνώμες των ερευνητών που ασχολούνται με κτηματολογικά θέματα για την ακριβή σημασία του όρου αυτού. Αν εξαιρεθεί η χαμηλότερη αναλογία 1,88 και η ανώτερη 9,60, οι έρευνες δείχνουν ότι στα τέλη του β' μισού του 19ου αιώνα η λέξη

1.747 άτομα. Για την επισκευή και ανακαίνιση του Αρρεναγωγείου έπρεπε ακόμη να καταβληθούν 60 γρ. κατ' έτος ως μίσθωμα γης (*mukata'a - i zemin*) υπολογιζομένης της αξίας του οικοπέδου που ήταν βακούφι, σε 6.000 γρ. με αναλογία 10%. Με βάση το άρθρο 129 του Κανονισμού Δημοσίας Εκπαίδευσης και τις αποφάσεις που αφορούσαν την «Υψηλή Πρωτεύουσα» (Κωνσταντινούπολη) και τα εξαρτήματα του Πατριαρχείου, η Διεύθυνση Πολιτικών Υποθέσεων του Συμβουλίου που αναφέρθηκε ζήτησε με μαζμπατά την έκδοση της διαταγής, με σκοπό την ανέγερση του σχολείου.

Η διαταγή που εκδόθηκε από την Πύλη υποδεικνύει στο Χαλίλ Πασά⁽⁴⁹⁾, νομάρχη βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ, καθώς και στα μέλη του Συμβουλίου της κωμόπολης Μιχαλίτσι, να μη εμποδίσουν την ανέγερση του σχολείου υπό τον όρο να διατηρηθούν οι αρχικές διαστάσεις του κτίσματος.

Στις αρχές του αιώνα μας η κοινότητα του Μιχαλίτσι διατηρούσε Νηπιαγωγείο, τετρατάξιο Παρθεναγωγείο και επτατάξιο Αρρεναγωγείο. Το Αρρεναγωγείο είχε τέσσερις δασκάλους, οι τρεις προέρχονταν από την Κωνσταντινούπολη και ο ένας ήταν ντόπιος. Τα εκπαιδευτήρια αυτά συντηρούνταν από τα έσοδα των εκκλησιών και παρεκκλησιών, ιδιαίτερα όμως από αυτά της κοινοτικής κτηματικής περιουσίας. Οι εκκλησίες είχαν πολλά κτήματα και χωράφια, από αφιερώματα στον κάτω μαχαλά, όλα τα καφενεία και τα καπηλειά ανήκαν στην εκκλησία. Την ανώτατη διοικητική αρχή της κοινότητας αποτελούσε η επταμελής Εφοροδημογεροντία, της οποίας κύρια δραστηριότητα ήταν η διαχείριση της κοινοτικής περιουσίας και η ομαλή λειτουργία των κοινοτικών πραγμάτων⁽⁵⁰⁾.

«hâne» περιλάμβανε λίγο περισσότερα από 4 μέλη. Άλλωστε και το υπόψη φιρμάνι δίνει την αναλογία 4,8. Για περισσότερα βλ. Nejat Göyünc, «Hâne deyimi hakkında» (Σχετικά με τον όρο «χανέ»), *Tarih Dergisi* 32 (1979), σ. 331 - 348. Ο όρος «hâne» χρησιμοποιήθηκε ως «μέτρον» κατά τη διανομή φόρων, όπως «avarız» και «bedel-i nüzul». Προσδιοριζόταν ανάλογα με τον πληθυσμό καθώς και την ποσότητα και τα έσοδα των κτημάτων και των γαιών των κωμοπόλεων και των χωριών. Nisif, sülüs και rubu «hâne» σήμαινε το 1/2, 1/3 και 1/4 του «μέτρου» (βάσης. αναλογίας) που προσδιορίστηκε για το σκοπό αυτό. M. Z. Pakalın, *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü* (Λεξικό οθωμανικών εκφράσεων και όρων ιστορίας), τόμ. Α', Κωνσταντινούπολη 1971, σ. 727.

49. Ο Χαλίλ Πασά ήταν νομάρχης βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ κατά τα έτη 1897 - 1903. Βλ. Y. Öztuna, *Büyük, ö.π.*, σ. 262.

50. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ö.π.*, σ. 9 και 55· πβλ. «Η Μητρόπολις Νικαίας, Ημερολόγιον», *ö.π.*, σ. 144, Θ. Καβαλιέρος Μαρκουίτζος, *Από Κωνσταντινουπόλεως, ö.π.*, σ. 163.

Το Μιχαλίτσι, όπως αναφέρθηκε, βρισκόταν στο μέσον μιας απέραντης πεδιάδας, που ποτιζόταν από πέντε ποτάμια⁽⁵¹⁾. Ήταν από τα εύφορα μέρη της Μικράς Ασίας⁽⁵²⁾, γι' αυτό «Μιχαλίτς οβασί αλτίν γιουβασί» (η πεδιάδα του Μιχαλίτσι είναι εστία χρυσού) έλεγαν οι Τούρκοι. Η οικονομική όμως άνεση των Μιχαλιτσανών οφειλόταν και στο γεγονός ότι το Μιχαλίτσι αποτελούσε κόμβο συγκοινωνίας πάνω στο δρόμο Προύσας - Πανόρμου. Ένδειξη της ευημερίας τους είναι και το ότι η κοινότητα Μιχαλίτσι έστειλε στην Ιερά Μονή Ξηροποτάμου 150 γρ. το Μάρτιο του 1799 και 200 γρ. προτύτερα⁽⁵³⁾. Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Τούρκοι κάτοικοι του Μιχαλίτσι ασχολούνταν με τη γεωργία, τη σηροτροφία, την κτηνοτροφία, το εμπόριο⁽⁵⁴⁾. Οι Έλληνες είχαν λιγότερες εκτάσεις αγρών από τους Τούρκους, 2,5 εκατομμυρίες επί του συνόλου των 4 εκατομμ., 3.000 περίπου στρέμματα αμπελιών και το 80% των εμπορικών καταστημάτων⁽⁵⁵⁾.

Οι σχέσεις ανάμεσα στους Έλληνες και τους Τούρκους της κωμόπολης ως το 1908 ήταν πολύ καλές. Αργότερα όμως, λόγω των πολιτικών γεγονό-

51. Η διακίνηση της τεράστιας γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής του Μιχαλίτσι και των περιχώρων γινόταν με ποταμόπλοια ως την εκβολή του «Λουμπάδ ντερεσί», στο «μπογάζι» της Προποντίδας. Εκεί τα εμπορεύματα μεταφορτώνονταν σε άλλα καΐκια με προορισμό την Κωνσταντινούπολη, τη Θράκη, τον Εύξεινο Πόντο κ.α. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 26.
52. Π. Κοντογιάννης, *Η ελληνικότητα*, *ό.π.*, σ. 117.
53. «Ήλθεν ο τιμωτάτος χατζή θεοδορής και επίτροπός μας από το Μιχαλίτσι επαρχία της Νικαίας, και μας έδωσεν εκατόν πενήντα γρόσια, είχε μας στείλει και προτύτερα με τον γέρο σίλβεστρον γρόσια διακόσια και έγιναν όλα τριακόσια πενήντα, διά τα άνωθεν άσπρα έγγραφεν παρρυσία ειδικήν του των γονέων του, και των παιδιών του, και ει μεν δόσι ο θεός και θελήσι να έλθι εις το μοναστήριον να ησυχάσι να έχι και αυτός τον τόπον του και την ησυχίαν του καθώς και όλοι οι αδελφοί και οι άγιοι τεσσαράκοντα να τον καταξιώσουν». Ιερά Μονή Ξηροποτάμου, Κώδιξ θ. 82 ε' 1799 Μαρτίου 15. Την πληροφορία οφείλω στον Επ. Καθηγητή και συνάδελφο κ. Αθ. Καραθανάση, τον οποίο ευχαριστώ και από τη θέση αυτή.
54. Π. Κοντογιάννης, *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας*, Αθήνα 1921, σ. 255. Ο Ταχσίν Ουζέρ στα απομνημονεύματά του, *Makedonya ezkiyalik tarihi ve son Osmanli yönetimi* (Η ιστορία της ανταρσίας στη Μακεδονία και η τελευταία οθωμανική διοίκηση), Άγκυρα 1979, σ. 2, αναφέρει ότι ο πατέρας του προμηθευόταν εμπορεύματα από τις περιοχές Μιχαλίτσι, Πάνορμο, Κρεμαστή και τα διοχέτευε στη Θεσσαλονίκη.
55. ΚΜΣ, Φιλ. Χ. Φιλιππίδης, *ό.π.*, σ. 4.

των, αλλά και της εγκατάστασης⁽⁵⁶⁾ εκεί Τούρκων προσφύγων από τη Θεσσαλία και τη Βουλγαρία, οι σχέσεις διαφοροποιήθηκαν⁽⁵⁷⁾. Το 1920 ήρθαν στο Μιχαλίτσι τα Ελληνικά στρατεύματα. Τότε, 150 χωριά της περιοχής, ελληνικά και τουρκικά, υπογράφοντας επίσημο πρωτόκολλο δήλωσαν ότι είναι ικανοποιημένοι από την Ελληνική Διοίκηση. Σ' αυτό μεγάλη ήταν η συμβολή του Μιχαλιτσανού εμπόρου Γεωργίου Σεϊτανίδη (βλ. παράρτημα).

Με την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, οι Έλληνες του Μιχαλίτσι εγκαταστάθηκαν κατά ομάδες στην περιφέρεια Κυργίων Δράμας και στις πόλεις Σερρών, Θεσσαλονίκης, Έδεσσας κ.α.⁽⁵⁸⁾.

B. Το Λοπάδι

Το Λοπάδι ήταν ένα από τα 72 χωριά⁽⁵⁹⁾ του καζά Μιχαλιτσίου, κτισμένο σε κάμφο, πάνω στο δρόμο Μιχαλίτσι - Προύσας. Αρχαίο χωριό, κτίστηκε πιθανόν λίγο πριν από το 1097, από τον αυτοκράτορα Αλέξιο Κομνηνό, ως προπύργιο της Προύσας κατά τις επιθέσεις των Σελτζούκων.

56. Η μετανάστευση πληθυσμών από περιοχές που αποτέλεσαν το θέατρο του πολέμου και των ταραχών σε μέρη απώτερα παρατηρείται και κατά την τρίτη δεκαετία του δεύτερου μισού του 19. αιώνα. Οι κάτοικοι των μερών αυτών υπέστησαν σημαντικές ζημιές από τους μετανάστες σε βαθμό να απειλείται και η ασφάλειά τους. Έτσι βλέπουμε, μετά από παράπονα προς την Οθωμανική Κυβέρνηση απευθείας ή διά του Πατριαρχείου, να απομακρύνονται από χωριά του Μιχαλίτσι 84 οικογένειες μεταναστών, οι οποίες εγκαταστάθηκαν εκεί εξαιτίας του Ρωσοτουρκικού πολέμου (1878). Βλ. «Ειδήσεις», *Εκκλησιαστική Αλήθεια* 1.6 (1880) 108, όπου και το ευχαριστήριο τηλεγράφημα των Δημογερόντων του χωριού «Κε-μέρ πενδ» προς το Πατριαρχείο και την Οθωμανική Κυβέρνηση.
57. Για τα δεινά που υπέστησαν οι Μιχαλιτσανοί κατά το διάστημα του πρώτου παγκόσμιου πολέμου, βλ. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 72 - 75.
58. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 87.
59. 1324 sene-i hicriyesine, *ό.π.*, σ. 198· πβλ. ΚΜΣ, Μπ. Νικηφορίδης, *ό.π.*, σ. 5. Άλλα ελληνικά χωριά ήταν: Κούμκιοί, στα νότια του Λοπαδίου, σε απόσταση μιας ώρας. Είχε 150 περίπου «σπίτια» ελληνικά και 2 - 3 τουρκικά. Οι κάτοικοι ήταν τουρκόφωνοι και ασχολούνταν με τη γεωργία. Διατηρούσαν εκκλησία και σχολείο. Επίσης Τσαμπάζ, Σεριάν, Σούμπασι κ.ά. Βλ. ΚΜΣ, Υλικό για τον οικισμό «Λουμπάτ (Λοπάδι)». Συνεργάτης ΚΜΣ: Ερμόλαος Ανδρεάδης. Πληροφορητής: Αντώνιος Ποριάς. Οκτώβριος 1971, σ. 20.

Η επίσημη τουρκική ονομασία του ήταν «Λουμπάδ»⁽⁶⁰⁾, ενώ στα μητρώα της εκκλησίας περνούσε ως «Λοπάδιον». Από συνοδικό γράμμα του έτους 1213, που υπογράφει ο «Λοπαδίου και Μελιτουπόλεως Νικηφόρος», εξάγεται ότι το Λοπάδι αμέσως απέκτησε όνομα και σπουδαιότητα και ενώθηκε με τη Μελιτούπολη, επισκοπή της μητρόπολης Κυζίκου. Η άλωση του Λοπαδίου από τους Τούρκους σημειώθηκε το 1330⁽⁶¹⁾.

Το Λοπάδι δεν είχε βουνά και δέντρα, όλο χωράφια και μπουστάνια ήταν από το μέσον του χωριού περνούσε το «Λουμπάδ ντερεσί» που χώριζε τους Έλληνες και Τσερκέζους κατοίκους σε δύο. Οι Έλληνες, 15 - 20 περίπου οικογένειες, ήταν τουρκόφωνοι όπως και οι Μιχαλιτσανοί⁽⁶²⁾. Είχε «μουχτάρη»⁽⁶³⁾ το χωριό, που παρακολουθούσε τη στρατολογική κατάταξη των κατοίκων και φρόντιζε, μαζί με το δημόσιο εισπράκτορα, για την εισπραξη των φόρων.

Η ελληνική συνοικία ήταν μέσα στα ψηλά κάστρα και εκτεινόταν ως τη λίμνη Απολλωνιάδος⁽⁶⁴⁾, που απείχε μόλις 500 μ. Δύο μπακάλικα, ένας φούρνος, ένας πεταλωτής⁽⁶⁵⁾ και ένα χάνι με καφενείο, κτήμα της εκκλησίας, αποτελούσαν την αγορά του χωριού. Η εκκλησία του Λοπαδίου «ο Άγιος Στράτηγος»⁽⁶⁶⁾, ήταν λιθόκτιστη, με καμπαναριό. Είχε καφασωτό γυ-

60. Επίσης «Ulubad» και «Ulu abad». Βλ. Α. Tanoğlu - S. Erinc - E. Tumertekin, *Türkiye Atlası* (Γεωγραφικός χάρτης της Τουρκίας), Κωνσταντινούπολη 1961.

61. «Σύμμικτα», *Νέος Ελληνομνήμων τριμηνιαίον περιοδικόν σύγγραμμα συντασσόμενον και εκδιδόμενον υπό Σπυρ. Π. Λάμπρου*, τόμ. Α', Αθήνα 1904, σ. 239, 498, 500 και τόμ. Β', σ. 373.

62. ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 4· πβλ. Μ. Μαραβελάκης - Α. Βακαλόπουλος, *Αι προσφυγικαί, ό.π.*, σ. 393.

63. Muhtar: «Σφραγιδοφύλαξ ή ενοριάρχης κ. μουχτάρης συνοικίας εν Κωνσταντινουπόλει, ή χωριού διά το εξωτερικόν, εισπράττων και τους κυβερνητικούς φόρους εν ταις επαρχίαις», Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Β', *ό.π.*, σ. 1610. Τελευταίος «μουχτάρης» ήταν ο Νικόλαος Ποριάς, πατέρας του πληροφοριοδότη ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 2.

64. Στη λίμνη υπήρχαν 8 νησίδες από τις οποίες οι 5 ονομάζονταν Άγ. Θεόδωροι, Άγ. Κων/τίνοσ, Άγ. Δανιήλ, Κεπόδι και Ισπαχή· οι άλλες τρεις έφεραν την κοινή ονομασία «κουφονήσια». Στη μεγαλύτερη νησίδα, Άγ. Θεόδωροι, υπήρχε μονή και στις άλλες δύο οι ομώνυμες εκκλησίες. Βλ. Α. Ν. Αναγνωστόπουλος, *Γεωγραφία, ό.π.*, σ. 253.

65. Ο πληροφοριοδότης Αντ. Ποριάς ασκούσε το επάγγελμα του πεταλωτή.

66. Ο τελευταίος ιερέας του Λοπαδίου ήταν ο «Παπα - Λευτέρ» με το παρατσούκλι «κιρμιζί παπάς» επειδή ήταν κοκκινοτρίχης. ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 3.

ναικωνίτη, όπως και οι εκκλησίες του Μιχαλίτσι, για να μη φαίνονται οι γυναίκες. Το εικονοστάσι ήταν ξυλόγλυπτο· υπήρχαν φορητές εικόνες αλλά και τοιχογραφίες. Στο μικρό παρεκκλήσι με τους μετάλλινους κρίκους, μέσα στον περίβολο της εκκλησίας, πήγαιναν οι ψυχοπαθείς για θεραπεία⁽⁶⁷⁾.

Στα Γενικά Αρχεία της Ελλάδας σώζονται δύο φερμάνια που αναφέρονται στην εκκλησία του Λοπαδίου. Το πρώτο φερμάνι⁽⁶⁸⁾ του έτους 1842, σημειώνει ότι η Ελληνική (Rum) εκκλησία του χωριού «Ουλούμπαντ» ήταν καταστραμμένη από την πολυκαιρία. Για το λόγο αυτόν οι χριστιανοί κάτοικοι ζήτησαν την επισκευή της, οπότε έγινε από το Σερή η απαιτούμενη αυτοψία και καταμέτρηση και φάνηκε ότι έχει μήκος 24,5, πλάτος 14,5 και ύψος 8 πήχεις. Αναφορά προς τις τουρκικές αρχές για την επισκευή της εκκλησίας σύμφωνα με την αρχική της κατάσταση είχαν στείλει οι κάτοικοι του Λοπαδίου και παλαιότερα, στα 1838. Μάλιστα, εκδόθηκε τότε η σχετική δικαστική απόφαση, χορηγήθηκε φετβάς, ακόμη και υψηλή διαταγή, η οποία περιείχε την άδεια επισκευής. Επειδή όμως από τότε δεν επισκευάστηκε η εκκλησία, εκδόθηκε το υπόψη φερμάνι με χρονολογία 1842, για να επισκευαστεί η εκκλησία χωρίς να παραβιαστούν οι αρχικές της διαστάσεις ούτε μια σπιθαμή.

Το δεύτερο φερμάνι⁽⁶⁹⁾ του έτους 1860 αναφέρει ότι η εκκλησία Μιχαήλ Αρχάγγελος του χωριού Λουμπάντ Μιχαλιτσίου, είναι καταστραμμένη από την πολυκαιρία. Γι' αυτό ο τοποτηρητής του πατριάρχη Κωνσταντινούπολης και των περιχώρων δήλωσε εγγράφως προς την Πύλη ότι οι χριστιανοί κάτοικοι του χωριού που αναφέρθηκε επιθυμούν να επισκευάσουν και να ανακαινίσουν την εκκλησία με διαστάσεις μήκους 24, πλάτους 14,5 και ύψους 8 πήχεων. Προς τούτο εκδόθηκε από την Πύλη η σχετική διαταγή με σκοπό την επισκευή και ανακαίνιση της εκκλησίας σύμφωνα με τα πιο πάνω μέτρα. Το υπόψη φερμάνι υποδεικνύει στο Νουρεδδίν Πασά, μουτσαρίφη⁽⁷⁰⁾ της επαρχίας Χουδαβενδικιάρ, στο ναϊπη, στο μουφτή και στις υπόλοιπες διοι-

67. ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 16.

68. Φερμάνι διαστάσεων 0,76 X 0,53, αριθμ. 61.

69. Φερμάνι διαστάσεων 0,76 X 0,54, αριθ. 7 διά μολυβδίδος 56.

70. Mutasarrif: «Μουτσαρίφης, έπαρχος, ήτοι διοικητής επαρχίας, καλουμένης liva ή sancak, επόμενος μεν κατά την ιεραρχικήν τάξιν του νομάρχη «vali», προηγούμενος δε του υποδιοικητού kaymakam». Βλ. Ι. Χλωρός, *Λεξικόν*, τόμ. Β', *ό.π.*, σ. 1551.

κητικές αρχές του Μιχαλίτσι να μη εμποδίσουν την ανακαίνιση του ναού και να μη επιτρέψουν τη συγκέντρωση ακόμη και ενός άσπρου με βία.

Η Ελληνική κοινότητα είχε καλές σχέσεις με τη γειτονική των Τσερκέζων. Συχνά αντάλασσαν επισκέψεις και αλληλοβοηθούνταν στις αγροτικές ασχολίες⁽⁷¹⁾. Ωστόσο από τουρκικό έγγραφο⁽⁷²⁾ του έτους 1845, που σώζεται στα Γενικά Αρχεία της Ελλάδας, γνωρίζουμε ότι την εποχή εκείνη σημειώθηκαν δυσάρεστες καταστάσεις εξαιτίας της κατάληψης από τους Τσερκέζους της Μονής⁽⁷³⁾ και των εξαρτημάτων αυτής, όπως κενά δωμάτια, κήποι κ.ά. Η Πύλη, μόλις πληροφορήθηκε το γεγονός, ζήτησε εγγράφως την απομάκρυνση των Τσερκέζων από τα κτήματα της Μονής, ενώ οι τοπικές αρχές σε απαντητική επιστολή προς την Πύλη επιβεβαίωσαν την κατάληψη. Φαίνεται ότι οι Τσερκέζοι δε συμμορφώθηκαν με την απόφαση της Πύλης γιατί αναμίχτηκε στην υπόθεση και το Οικουμενικό Πατριαρχείο, το οποίο σε σχετική του κοινοποίηση προς την Πύλη ανέφερε ότι όχι μόνο συνεχίζεται η παρουσιαζόμενη κατάσταση αλλά και εξελίσσεται προς το χειρότερο. Οι Τσερκέζοι δείχνουν κακή συμπεριφορά προς εκείνους⁽⁷⁴⁾ που μένουν στη Μονή και αξιώνουν να καταλάβουν αυθαίρετα τις γαίες αυτής με σκοπό να ξαναχτίσουν.

Η Πύλη, με το υπόψη έγγραφο τονίζει ότι τόσα παράπονα δεν είναι δυνατό να στερούνται υπόστασης και ζητεί την κατάπαυση το γρηγορότερο της δυσάρεστης αυτής κατάστασης.

Το σχολείο του Λοπαδίου ήταν ένα διόροφο κτίριο στην αυλή της εκκλησίας. Στον επάνω όροφο έμενε ο παπάς. Το σχολείο είχε έξι τάξεις, που στεγάζονταν όλες σ' ένα δωμάτιο, ένα δάσκαλο και 20 μαθητές. Τα παιδιά κάθονταν σε πάγκους που χρησίμευαν για θρανία. Για τους δασκάλους και για κάθε ζήτημα του σχολείου φρόντιζε η Σχολική Εφορία⁽⁷⁵⁾.

71. ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 26.

72. Έγγραφο διαστάσεων 0,53 X 0,37. Αριθ. 59.

73. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, στη νησίδα Άγ. Θεόδωροι της λίμνης Απολλωνιάδος υπήρχε Μονή και το Λοπάδι απείχε από τη λίμνη μόλις 500 μ. Επειδή το υπόψη υλικό δεν περιέχει καμιά είδηση για Μονή στο Λοπάδι, νομίζουμε ότι η Μονή γύρω από την οποία στρέφεται το τουρκικό έγγραφο είναι εκείνη της νησίδας Άγ. Θεόδωροι.

74. Πιθανόν να εννοεί πέρα από τους μοναχούς και τους λαϊκούς εργάτες που έμεναν στη Μονή.

75. *Ημερολόγιον των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων 1906*, Κωνσταντινούπολη 1905, σ. 145· *πβλ.* ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 17.

Οι Έλληνες στο Λοπάδι, όπως και οι συγχωριανοί τους Τσερκέζοι, ασχολούνταν με τη γεωργία και κτηνοτροφία. Είχαν μεγάλη παραγωγή καρπουζιών, που τα φόρτωναν σε καΐκια και τα μετέφεραν στο «μπουγάζι», στη θάλασσα του Μαρμαρά και από εκεί στην Κωνσταντινούπολη. Τα προϊόντα τους, όπως γάλα, βούτυρο, τυρί και το κυνήγι που ήταν άφθονο το χειμώνα στο ποτάμι, τα πουλούσαν στην αγορά του Μιχαλίτσι, κάθε Τρίτη, ενώ τα κουκούλια από τα 3 - 4 σκωλυκοτροφεία του χωριού, τα πήγαιναν στην Προύσα⁽⁷⁶⁾.

Το 1922 έφερε το τέλος του Μικρασιατικού Ελληνισμού, νησίδες του οποίου ήταν το Μιχαλίτσι και το Λοπάδι.

76. ΚΜΣ, Ερ. Ανδρεάδης, *ό.π.*, σ. 21.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

(Ακριβές Αντίγραφον)(*)

Απόσπασμα

Ημερήσιας Διαταγής Διλοχίας της 18ης Σ/βρίου 1920/ Δραττό-
μενος της ευκαιρίας ταύτης και έχων υπ' όψει ότι ο υπολοχα-
γός/ Μανιαδάκης Κ. επέτυχεν διά θαυμαστής επιδεξιότητος τη
χρησιμοποίησει/ του Τούρκου Δημάρχου Σεραφετήν εφέντη
και τη βοήθεια του ομογενούς/ Γεωργίου Σεϊτανίδου την υπο-
βολήν επισήμως δι' επιτροπής ης προϊστα/το ο άνω Δήμαρχος
προς τον Στρατηγόν Διοικητήν της Μεραρχίας, ψηφι/σματος
της περιφέρειας Μιχαλίτσι, υπογεγραμμένου υπό 300 αγάδων,/
Μουχτάριδων, Εμάμιδων και λοιπών προεστώτων, δι' ου εξη-
τείτο από τους/ προθυπουργούς Αγγλίας, Γαλλίας και Ελλάδος
η παραμονή του Ελληνικού/ στρατού και της Ελληνικής Διοί-
κησης εις την περιφέρειάν των, ίνα α/παλλαγώσι διά παντός
της κακοδιοικήσεως των ομοφύλων των και θεωρών/ ότι το έγ-
γραφον τούτο κατά πολύ ήθελε προαγάγει την Εθνικήν ημών
υ/πόθεσιν, επ' αυτού δε στηριζόμενος ο μέγας ημών Κυβερνή-
της δύναται/ να προέλθη εις διεκδίκησιν των και άλλοτε Ελλη-
νικών τούτων εδαφών,/ ου μόνον αλλά και του εγγράφου
αποτελούντος ζώσαν απάντησιν εις τα εν αυτώ Ευρωπαϊκώ
Τύπω γραφέντα εναντίον της Ελληνικής κατοχής υπό/ κακο-
βούλων τινών Τουρκοφίλων, εκφράζω αυτώ δίκαιον έπαινον.

Γ. ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΧ/ΡΧΗΣ

Διά την Ακρίβειαν της αντιγραφής 2 Λόχος
της Διλοχίας Μεραρχίας Αρχιπελάγου
Διοικητής Λόχου
Κ. ΜΑΝΙΑΔΑΚΗΣ

* Το αντίγραφο κατέχει ο Ιωάννης Σεϊτανίδης, κάτοικος Καστοριάς.

ΣΤΡΑΤ. ΔΙΟΙΚ. ΠΑΝΟΡΜΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙον

.....
Αριθ. Πρωτ. Ε.Μ. 154/44

Εν Πανόρμω τη 14η
Ιανουαρίου 1922

Η
Στρατιωτική Διοίκησης Πανόρμου
προς
την Ανωτ. Γεν. Στρατ. Διοίκησιν
(Γραφείον ΙΙον)

Σμύρνην

.....
Επί τη ευκαιρία ταύτη θεωρώ καθήκον ν' αναφέρω υμίν, ότι αι διά/ την υιοθέτησιν της αντιλήψεως περί υποβολής του υπομνήματος και/ την εντύπωσιν παρά τοις επιφανέσι Τούρκοις της ανάγκης προς ανά/ληψιν της τοιαύτης πρωτοβουλίας εκ μέρους τούτων, ενέργεια του/ ενταύθα εμπόρου Αλεξ. Μαρδίρη και του εκ Μιχαλιτσίου τοιούτου/ Γεωργίου Σεϊτανίδου, η εν γένει δραστηριότης αυτών, διά την επιτυ/χίαν τοιούτων πράξεων, σχετιζομένων με την ευνοϊκὴν εξέλιξιν των/ εθνικῶν ημῶν πραγμάτων, χρονολογουμένων ἀπὸ της εποχῆς της Τουρκοκρατίας και της προσωρινῆς ενταύθα εγκαταστάσεως του Κεμαλισμοῦ, η προθυμία μεθ' ης παρέχουσι τας υπηρεσίας των διὰ την εξυπε/ρέτησιν των εθνικῶν σκοπῶν, ὅλα ταῦτα δικαιολογοῦσι πλήρως την/ ἀνάγκην, ὅπως ευαρεστηθεῖτε να ενεργήσητε αρμοδίως προς ἀπόδοσιν/ τούτοις μιας ηθικῆς αμοιβῆς, διὰ της ἀπονομῆς ανταξίου προς την/ δράσιν των παρασήμου.

Τούτο κατὰ την ἐμὴν γνώμην θέλει οδηγήση αυτοὺς προς ἄλλας θυσί/ας, θέλει γεννήση την ἀμιλλαν και θέλει διεγείρη τον εθνικὸν ζή/λον και ἐτέρων ενταύθα ομογενῶν.

Διὰ την ακρίβειαν
(υπογραφή δυσανάγνωστη)

Σφραγίδα
Κυκλικά η φράση:
Στρατιωτική Διοίκησης Πανόρμου

Βιλαέτιον Χουδαβενδικιάρ

Από το Χάρτη της Μικράς Ασίας του Παντ. Μ. Κοντογιάννη, «Γεωγραφία της Μικράς Ασίας», Αθήνα 1921.

Handwritten text in Greek script, likely a header or introductory line of a document.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script, continuing the document's content.

Handwritten text in Greek script at the bottom right of the page.

دستور ملكرم مشير معتم نظام العالم مدير امور الجمهور بال فكر الناخب متم
 مهام الانام بال رأى الصائب ممد بنیان الدولة والاقبال مشيد ارکان
 العادة والابلال المحفوف بصنوف عراطفه المللك الاعلی خداوندگار
 ولایتی والیسی اولوب برنجی رتبه مجیدی نشان ذیشانغی مائز و مائل اولان
 / وزیرم منی باشا ادام الله تعالی ابلال و قدوة العلماء المحققین میمالج
 قضاسی نائب و مفتیس زید علمهما و مفانر الاطابد والاطارم اعضاء مجلس زید
 مجد هم توقيع رفیع هما یونم واصل اولیجق معلوم اولاکه فیخالج قضاسی
 فاربنده کائن ایه پراشکوی دیمضاه معروف / بر باب روم کلیماسی بوندن اقدم
 مرکت ارشدن منهدم اولدیغندن کلیماسی مذکور بولره درون قضاده عتیق متره یو
 لیدفانه عرصهسی اوزرینه طولاً اوتوز التی و عرضاً یلرم ذراع اولیجق اوزره مجدداً بنا
 و انشائه مساعده سنیم / ارزان قلنغی نیاز و استرام اولندیغی روم بطریقانه
 سی مانبدن با تقریر استدعا اولغی و کیفیت طرف اشرف پادشاهانه عرصه
 ایله لدى الاستیذان کلیماسی مذکورک اول و بهله بنا و انشائه مساعده سنیه
 ملوطانم ارزان قلنغی / ام هما یون شاهانم سنوم و صدور ایلمشی اولغین
 رهضتی ملوی دیوان هما یوندن اشیر امر ملیل القدرم اصدار راعطا اولندی سزل
 والی مشارونالیه و مفتی و سائر عومم الیهم سن برضوال محرم عرصه مذکور / فی الحقیقه
 مستقلاً ملت مرقومه منسوب اولوب ملل سائر نک علاقده مدخل و اشتراکی
 اولدیغی و متصرفک رضاسی بولندیغی و اسلام محلکند و المیوب محل و موقعی
 برکونه مخدوری و کمونه حضرت صمیمی و برکونه وقفه دانلنده بولندیغی
 مالده با اراده / سنیه شاهانم تأسیسی قلنان نظام مخصوصنه تطبیق قلنغی و
 بالاده بیان اولغان طول و عرصه ذراعلیغی تجاوز اتماک و قدی دفی دربه لغایده
 اولغی و بوسیله ایله کمندن مبراً اقیه طلب اولغی اوزره بنا و انشائه
 صحیح / بر طرفدن مدافله و ممانعت اولغی مصوملرینه دقت و برکونه
 مخدوری اولدیغی صورتده کیفیتک با مضبوطه و تقریرها بو طرف انها و
 اشمارینه مبادرت ایلیه سن قریراً فی الیوم الرابع عشر مه شهر ذی
 لقعدة الشریفه / سنه اربع و ثمانین و عاتین و الف

Μεταγραφή του φερμανίου από την οθωμανική γραφή στη νέα τουρκική

[Τουγράφ]

Destûr-u mükerrerem müşîr-i mufahham nizâm
 -ül-'âlem müdebbir-i umûr-ül-cumhûr bil-fikr
 -üs-sâkib mütemmim-i mehâmm-ül-enâm bi-r
 rei-s-sâib mümehhid-i bünyân-üd-devlet ve-l-
 ikbâl müşeyyid-i erkân-üs-saâdet ve-l-iclâl
 el mahfuf bi-sunuf-ı avâtıf-ıl melik-ıl-âlâ
 Hudâvendigâr vilâyeti vâlîsi olub birinci rütbe-i
 mecîdî nişân zî-şânını hâiz ve hâmil olan/²
 vezirim Hüsnü Paşa edâm-Allahü-teâlâ iclâ-
 lehu ve kıdvet-ül-ulemâ-yi muhakkıkîn Mihâ-
 liş kazâsı naib ve müftisi zide ilmu-hû ve
 mefâhir-i emâcid ve-l-ekârım âzâ-i meclis
 zide mecdehum tevki-i refî-i hümâyûnum vâsıl
 olıcak ma'lum ola ki Mihâliş kazâsı haricinde kâin
 Aya Paraşkevi demekle ma'ruf/³ bir bab Rum
 kilîsası bundan akdem hareket-i arzdan
 münhedim olduğundan kilîsa-i mezkûr bu kere
 derûn-i kazâda atik metropolidhâne arsası üze-
 rine tûlen otuzaltı ve arzan yigirmi zirâ'
 olmak üzere müceddeden binâ ve inşâsına mü-
 sâade-i seniyyem/⁴ erzân kılınması niyâz ve
 istirhâm olunduğu Rum Patrikhânesi cânibinden
 bâ-takrîr istidâ olunmuş ve keyfiyyet taraflı
 eşref-i pād-şâhâneme arz ile lede-l-istîzân
 kilîsa-i mezkûrun ol vechle binâ ve inşâsına

müsâade-i seniyye-i mülûk-ânem erzân kılınarak/⁵ emr-i hümayûn-ı şâhânem sünûh ve sudûr eylemiş olmağın ruhsatı hâvi divân-ı hümayûnumdan işbu emr-i celîl-ül-kadrim isdâr ve itâ olundu siz ki vâli-i müşârün-ileyh ve nâib ü müfti ü sâir mûmâ-ileyhimsiz ber-minvâl-i muharrer arsa-i mezkûr/⁶ fi-l-hakika müstakillen millet-i merkumeye mensûb olub milel-i sâirenin alâka ve medhal ve iştirâkı olmadığı ve mutasarrıfının rızası bulunduğu ve islâm mahallesinde olmayub mahall ve mevki'ce bir gûna mahzûru ve kimesneye mazarattı sahihası ve bir gûna vakf dâhilinde bulunmadığı halde bâ-irâde-i/⁷ seniyye-i şâhânem t'esis kılınan nizâm mahsûsuna tatbîk kılınmak ve bâlâda beyân olunan tûl ve arz zirâ'larını tecâvüz etmemek ve kaddi dahi derece-i kifâyede olmak ve bu vesile ile kimesneden cebren akçe taleb olunmamak üzere binâ ve inşâsına hiç/⁸ bir taraftan müdâhale ve mümânaat olunmaması husûslarına dikkat ve bir gûna mahzûru olmadığı sûrette keyfiyyetin bâ-mazbata ve tahrîrât bu tarafa inhâ' ve işmârına mübâderet eylesiz tahrîren fi-l-yeum-ül-râbi' aşer min şehri zi-l-kâde-iş-şerife/⁹ sene erba' ve semânin ve mi'teyn ve elf.

Be-makâm-ı Kostantiniyye
 el-mahruse

Η μετάφραση του φερμανίου στα ελληνικά

Εξοχότατε βεζύρη, μεγάλε μουσίρη, ρυθμιστή του κόσμου, [εσύ] που διευθύνεις τις κοινές υποθέσεις με ορθή γνώμη, που τελειώνεις με εύστοχη κρίση τις σπουδαίες υποθέσεις των ανθρώπων, που θεμελιώνεις τις βάσεις του κράτους και της ευτυχίας, που στερεώνεις τα θεμέλια της ευδαιμονίας και της δόξας, που είσαι περιστοιχισμένος με διάφορες χάριτες του ύψιστου βασιλιά (δηλ. του Θεού), βαλή του βιλαετίου Χουδαβενδικιάρ, που κατέχεις και φέρεις το ένδοξο παράσημο μετζητιέ πρώτου βαθμού βεζύρη μου Χουσνή Πασά [Hüsni Paşa] ο ύψιστος Θεός ας διατηρήσει το μεγαλείο σου· ναίτη και μουφτή του καζά Μιχαλίτσι, που είστε παράδειγμα για τους σοφούς και τους ερευνητές της αλήθειας, ας αυξηθεί η σοφία σας· και χήματα των ενδόξων και των ευγενών, μέλη του διοικητικού συμβουλίου, ας αυξηθεί η δόξα σας· άμα φτάσει το υψηλό αυτοκρατορικό διάταγμα ας σας γίνει γνωστό ότι ζητήθηκε εγγράφως από το Ρωμαίικο Πατριαρχείο, μετά από παρακλήσεις [των κατοίκων του καζά], να χορηγηθεί υψηλή άδεια με σκοπό την ανέγερση εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής στο εσωτερικό του καζά, στο οικόπεδο του πρώην μητροπολιτικού μεγάρου, με διαστάσεις μήκους τριάντα έξι και πλάτους είκοσι πήχων, επειδή η εκκλησία της που βρισκόταν έξω από τον καζά είχε καταρρεύσει από σεισμό. Η υπόθεση γνωστοποιήθηκε στη Μεγαλειότητά μου, η οποία εξέδωσε διαταγή βάσει της οποίας χορηγήθηκε η παρούσα άδεια ανέγερσης της εκκλησίας. Εσείς οι υποδεικνυόμενοι, βαλή, ναίτη και μουφτή και οι υπόλοιποι που αναφέρθηκαν, να προσέξετε τα εξής σημεία: αν το οικόπεδο που αναφέρθηκε ανήκει πραγματικά και αποκλειστικά στο έθνος που ενδιαφέρεται και αν τα άλλα έθνη δεν έχουν καμιά σχέση και συμμετοχή· αν υπάρχει συγκατάθεση από τον ιδιοκτήτη του· αν δεν υπάρχει κώλυμα και ζημιά σε άλλους όσο αφορά τη θέση και την τοποθεσία του· και αξιώνω να ληφθεί υπόψη η σχετική διάταξη που θεμελιώθηκε βάσει του αυτοκρατορικού μου διατάγματος, παρά το γεγονός ότι το οικόπεδο δε βρίσκεται εντός βακουφίου· το μήκος και το πλάτος να μην υπερβούν τις διαστάσεις

που αναφέρθηκαν και το ύψος της να είναι αρκετό· να μη ζητηθούν άσπρα με βία από κανένα· να μη σημειωθεί παρέμβαση και παρεμπόδιση από καμμιά πλευρά στην ανέγερση της εκκλησίας· και σε περίπτωση που δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο να το γνωστοποιήσετε εγγράφως στην Υψηλή Πύλη. Γράφτηκε σήμερα, δέκα τέσσερις του ιερού μήνα ζι-λ-καδέ του έτους χίλια διακόσια ογδόντα τέσσερα [= 7 Μαρτίου 1867].

Το πατριαρχικό γράμμα για την ίδρυση των σχολών του Μιχαλίτσι

[Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως]^{*} ταστίν
 ἰτέρ αἰνί σφρέτ ὄτρυχνδ
 + Κύριλλος ἐγὼ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων-
 σταντινουπόλεως νέας ρώμης καὶ Οὐσμενιός
 Πατριάρχης.

ἔξερυντέ ρὺμ ρισανλντά χλαζιγάν σιγγιγγιο-
 νον πίρ αἰνί τερτζομεσί.

+ Ἰνσανήν ἰομπρυνέ ἰμπέν δακί γεβαίτ, βέ
 ἔξομπρ, βέ βραμπετρή σάϊρ νεόνέ χιούτσο,
 ἰι πῶνά μωσάπῆχ ἔγλιη νέ βερλιδή, νέ δε/²
 βερλιετζέυδερ, ζίρα πὸ νεγάμα, βέ γέχμαρ φειγή Ἰτζρά
 ἔδλιτζίδερ, ἀλλαχά πόρτζ, Ἰνσανγαρα καὶ ὄανγари τρεα-
 ρίμ ἔδλιτζή, με/³ ἔρεπρη τὰμ νεμαζέ ἔρδριτζή,
 μακραμάν φιλρηρη βέζν ἔδλιτζή, βέ χούσασα νιόγχο
 ἔγλιηρην, βέ ταῖχίχ Ἰστικαρλιγὴν/⁴ ἔπεπί χιετι-
 ριτζεσί, βέ Ἰνσανή χιερλιτζή Ἰνσαν ἔδλιτζή, βέ μιμ-
 νινή ὄδρυχὸ μιτάρ ἀλλαχά μωσάπῆχ νιλιτζή. Ἰμδι
 πίζιέρ δακί/⁵ ράχμι πσά ἰγέ πὸ Ἰγκίχ κόσ πᾶχ-
 ἔϊζαρινταν χιλεδάρ ὄμαχίγαν, βέ πὸ μενιωντέ
 ὄρόνοσα νασίπ ὄμαχίγαν, ἀτζίμ χιούζ ἀτ:/⁶ μαζάριγαν
 ἔτραση νάζαρ Ἰτμεδέν, βέ νατιρετληγὴ μακραμάν βέ
 τζόου νεβή Ἰτμεδέν νουσαν ὄμαίτ, χερ νανηή μακαζέ

* Είναι σε μονόγραμμα κατά τη συνήθεια των πατριαρχικών εγγράφων

Ἰτζάτ/⁷ ὄμῶς σχογείοντῶν γυιορῶρσβει, πῶ ἀλλὰ
 πακῆσῆ ζατίν, γιάνι Ἰμὴν αρτμασινά βέ Ἰερλιε-
 μεσινέ μιλλετιμλὴν πῶ υαδάρ ἀζιμ/⁸ γαίτελιχῆ
 Ἰτζῶν, πῶ μαρῶμδερ ἀεῶαηδακί ταχρίρ ὄαντῶντῶν,
 ζιρα γαίρλ ἰόγγερεν γιανιντά, ἢ ἀντῆρδῆ Ἰμὴν
 ἑασιή/⁹ γειπαρε σοχιντῶ, βέ πιγυσιζιχῆν δερῶν
 ζογῶματί γλαχλῆ, ἑραρετῶ νιαίας μητροπολῶδῶν
 ἐπαρχίαςινδα υιαχίν μιχαλιτζ/¹⁰ υασαπασί δακί τῶου
 γενερενί μερῶριντῶ πῶ ζιγανί τῶετι, μακρῶν ὄμα-
 χλῶν γῶου γῶματ ἑλληνιῶν σχογείονδῶν, Ἰζα ἀγασεβή/¹¹
 οὐκμαχῶρῆν σχογείονδῶντῶντῶ, βέ ἀλλὰκίν μεχλῆ βέ μερ-
 χαρετῆίε μῶτῶρῶρετ, ἀεῶή γλαδερεσίεσ ἐπαρχίαςινταν
 ὄσπ πῶρ/¹² υατῶ γενέ μὲσιὰδῶμα μεζικιῶρ μιχαλιτζῶ
 μεσιάν Ἰδῶν, ραχπέτῶ βέ πῶιζιμ ρῶχανί γεθλιχῆ
 ἑθαδιμιζ χατῶή υυρλαίος,/¹³ πῶρῶνδῶχῶ μαχῶρδῆ ρῆ-
 τορος τεθμιχῆ ὄαν ἑμυησλαστιῶν παρῶ Ἰδῶν ζῶππε-
 γενῆν, Ἰακῆ χῆραρέτ [...], βέ ὄ μεκχῶετιν/¹⁴ ἑκαχῶε-
 ρινῆ βέ τῶεβαρῶρενῆ μῶμινῆ βέτῶχ ἑδῶρῆ μεμῶαετῶ
 ὄμαχῶ νυεῶ Ἰδῶπ, ταπῶετῶν ἑχλιμῶρε μῶχῶ Ἰτῶμῶχεν,
 βέ/¹⁵ ἑχλιμῶρενῆν τῶεμῶεσιντῶν ζιγῶδε Ἰμὴν ζατίν δακί
 μῶετῶρ βέ ἢιῶμετῶ τῶεμῶχλῶν, μεντινῶ τῶομῶρετ πακ-
 ῶεσῶ ἄλλὰκῶν ἑμῶ/¹⁶ ὄδῶχῶ ἑχλιμῶρεδῶν, μῶνασιπ βέ
 μακῶ γῶρ σατῶν ἄπῶ, Ἰμὴ σχογῶία μῶετῶετῶδεν γλαπῶ,
 πῶρινῶ ἀγασεβῆ οὐκμαχῶρ Ἰτζῶν, ὄ πῶρ/¹⁷ ρῶνῶ ἑλληνιῶ
 μαθῶμαχῶ Ἰτζῶν, βέ ἑχλιμῶν γεβῶτῶζιγῶνῶν Ἰσπατῶρινῶ

* Λέξη δυσανάγνωστη.

δακά Ζιγλαδέ μακραν έτμέχεν, όν πίν χρός
 βαίίβ έττί/¹⁸ονγαρά, όνενό όν πίρ πστζου χιχζεξέ-
 χλε όρνυέτ παά γαίξ όάν μαχαγγελντέ μαχέχέ
 μομάχλε, βέ πονόν άγλάχ σεβιτθή όρνελνέ κεν/¹⁹είνέ
 ύχλτρμάχλαν δαμαδί ραχπετγέ ύρ άβραάμ κατθή
 νομνηνόζοχχ νοχοσύατ δακί, κεντί μακντέν όγαραν
 πίν χρός βαίίξ/²⁰έττί, βέ μεζικέρ μαχαρέ χιατιρδί
 μερσέμ γαίξλε, βέ πδ άγλακά μακπύ άμην ήμενμεθή
 άρταράμ, ζίρ όάν κασαπανίν υοτζαπα/²¹είχαρι βέ σός
 σαχλπερηή πίρλε γιεχίπ, βέ περαπέρ μεδβερέτ έτ-
 τιχερντέ δακα σάίρι ήτιζαζι ήρατγάρ πειδάχ
 ήμεσί ήτζόν/²²οραδά βαίί ήτι έυηήσγαζαρδαν τα-
 χίν βέ ταξίμ έττιέρ σχοείονγαρα πές πίν χρός,
 ήτι πίν πές χιξέ χρός άγία παρακειτηνίν/²³σερίς
 ευηηόιασινταν, βέ υσδέρ κέσι ήτι πίν πές χιξέ χρ-
 ρός άμος δημήτριος ευηηόιασινταν, σδ κάβλεχεν ήι,
 γενεθή γαίξί, κεγεθή γετ/²⁴μέπές χρσδά σαχλά,
 βέ υσδέρ όνπιρ πινίν γαίξί ήέ περαπέρ άγνίπ, βεδα-
 σιαζοζχαριν ήτζορετχερινέ, βέ σχοείονγαρην σάίρι
 ήτι/²⁵ζαχαρινά μεσάρξ όρνά, βέ άναχαρή κικυδα-
 μασις καζά, τζόμκεσιντεν σχοείονγαριν κεντί παρα-
 χαρή, βέ κεντί κάμ μαχαρί πεχεν/²⁶μέχεν πίζόν
 τεκίρρερέ βέ έπετχερέδεμ, άγνιμάτ, βέ χιατ όρνιάτ,
 βέ βερεντέρ δακί, χιά έβλατχαρι, χιά άμπατχαρί χέυ-

βατζίπ όζάν μετχέριζε, βέ δερώνι τζαϊκάν πεδερλιανέ
 δοαζάριζε άνγερί τατζανδερίπ, βέ κωσός παγιαλά ζύμ
 όζάν/³⁷σεπέπγέρ 'τζόν, άταμιζδάν μοιράδ' 'ζμίν άρεμασινά
 ιαρχίε 'τεμεή ιατζιμάδ' πόρτζ πεγγεχίπ, έτρασιμιζδά
 μεβτζότ όζάν έερασετ/³⁸ε' φατζετζέ τζεμαάτι μη-
 τροποζοτζαρίν, μοκαπέτζό ροχανί ιαρινβιαζαριμιζίν
 ρέχιε 'τετζαμζερί'ζε γιαζίπ πόμιζομ 'ζδέριζ, κάττα/³⁹
 μεσζόρ έμζηνί σεβιτζή υίμζεζερδέν 'ζμ ιτζήτοροσο 'τρεχζι
 ώρ κατζή ιυριαύμοσ ρήτοροσταν, βέ δαμαδί υύρ άβραάμ
 νομοζύζαζδαν, βέ/⁴⁰μικατζιζίν σά'ιρι ραμπετζό ιοτζα'ια-
 σζαρινταν' 'ζι'ι σχοχίονζαριν βιτζότε γιεζμεσ'ή 'τζόν
 βερζιζίν, βέ ιτζα'ιροζζάν παρεζέρ, ζέριζ, βέ/⁴¹έε'ιαρέ κε-
 ρασέτ, βέ άζαθεή φα'ιδαγια'ια μοτσαζζί, βέ μεμζεμετζερινέ
 ε'άν βε ε'οχρέτ γιετιρδ'ιζερή σεπέπτεν, ιαδ'ιμ όζαζέρ,
 'ιτζζινμευ/⁴²σίζ, τεπκι' όζμασιζ, υίμζι'ιαμασιζ ιαζαζά'ι, βέ
 πασά'ια δ'έ'οπιά βέ υίμασετέ γι'ιρμεγεζερ έπέτζερέ'δεμ.
 βέ π'ό 'ζι'ι σχοχίονζαζ π'ιρ/⁴³π'ερινδέν τζόζοζμεσιζ βε
 άμζιζμασιζ παζή όζαζέρ, βε ιεντζερέ' βαιίς όζάν παρα-
 ζαρί'ιζε π'ιρ σχοχίον πεγγεντζεζέρ μικατζιζίν άε/⁴⁴βελή,
 σερπέεσ, υίμζεζε ταπί' δεζί, υίμζεζέν άρσνμάζ, υίμζεζέν
 τεα'ιδ'ό όζονμάζ, βέ' κες τζοζό ποζόμ δ'αζενζιιτεν
 ε'ζτόν, βέ' άμζιζτε/⁴⁵π'ά'ό π'ά'ό ιαρι'εμαμα' 'βτεζεζερζιζίν
 σερπέ'ε, βέ σεβεή 'τρα'ε δεζι'ε βάυς όζάν παραζέρ, υί
 τζέμι σ'εμασιν όν' άζτι π'ιν ζορ'ε'ε'δ'ορ κ'έρ νε με/⁴⁶κα'ε' μ-

ρεππέ' ἴξέ βερεδλεέρλε, δάξιμ ἡμιβανκασιζ καριν-
 γαρ ὄρατά, χιάνι ὄν πῖρ πῖνι ὄρνυβζζ πασά μελαγγελιντέ
 μεσεγιντέ/⁴⁷ χλοζό' ὄν πές σενεδέ, βέ πές πῖνι ρισίβ
 ρισίβ ἴνι ὄριζ ἔμμησεζερδέ ἀμιά παρακουτηνίν, βέ ἄμω
 δημήτριον, μεσεγι χετμίῶ πές χρ/ρ⁴⁸σά, ἡι πῖρ παρα-
 γαρῖν γέ ανακιντά, γέ μερεππασιντά, γέδε σχογείονγαριν
 γατῖν ἄνινίη γλαπιδωζαρι χερδέ ἄσρα πῖρ βαίιτ ἄρα/⁴⁹
 καζαρή βε κουμζερή ὄμμα, γέ ἴσμεζερῖιζε ῥέσῖμ ὄρῖν
 χρισλαγζαριν, γέ ἔβζαζαρινήν, γέ βαρλεζερῖνίν, χιὰ γάιρι
 χλομζαρινήν, /⁵⁰ ἴζζα χιὰτ βέ χέμπαρε ἴδῶμ ὄραζαρ, ὄριζ βέ
 δουονσζαζ, βέ ἄρζακῶ βῶμς ὄμῖῶ ζαζαζαζῶν κηπῆ, ἡή
 ὄνζαριν ἡμιβατμασῆ, /⁵¹ βέ κηπῆ ἔμμεσῆ ἄς ὄρνυβζζ ἴερο-
 συζία, ἄχιρ τευτερζιζερέ, βέ ἐπέτλι τζοζζμῆζ παμζερέ
 σεπέπτερ, βε τζῶμζε μαριγετῖιζε νάζιρ ποζμζ/ρ⁵²ζῶν ἐπί-
 τροπος κῶς ἄβραῶμ, κέζα πῖρσῶν σοζράδα ἐπιτροποζζχζῶ
 ζαζιή βέζζχ ὄζρε ἄζαζῶμ κημζερ, πορτζῆδδσζαζ γενέ
 πῆ γενέ μερ/⁵³μ παραζαζῶν γαῖζζαζιηή πῆ κῶδῶ ἄμαζῶ,
 βέ σχογείονσζν δακί χέρ γε μεζακῖν βέ ζσχρῆζ κηκῖη
 βάρια, βέ πῖρζαζῆ δάσμαζοζζζαζιζων/⁵⁴ παρῖζῖζῶν ἔζζ-
 ρεζζερέ, βέ σχογείονσζν γάιρ ἴχζζζαζαζιζῶν κῶζζαζμαζῶ,
 τεμῖζ τεζζερέ χιαζζμῶζιζων, βέ χέρ γενέ τεμαζιντά
 χλοαπῆ χλοσδρμέ/⁵⁵ζῖεν, βέ χέρ μαδδεσῖη ἄρζακῖν κῶζζ-
 ροντά κηπῆ, ζαῖδαζιζῶν κῶζζαζμαζῶζιζων, βέ γάιρι κημζερ
 ἰζῖν χιῶμτῶρ ζῖνχαρ κηρῖῶμαζῶ, τζε/⁵⁶δῶν ἄραμαζῶ, βέ

τζεβάπ βερμερέ, για σάδέ πέρ τετσίό έτμερέ σχοκίοντο
 μαλακατταρί έτζέν. βέ πορτζήδερζαρ πύ σχοκίονα τα-
 χίν όζάν δάσκαλοζαρ παρτέτζε ίζερινή τσαζάρ, βέ μυα-
 χέτ όζαζάρ σερτζερήν ηερή βαρμααρινά, βέ μεδρεπερηνήν
 δαζεμεδίνε, τζέχτ έτμερέ ιι άγεμήν ημσταρινά μυαπίη
 μακραμάν βέ τζομέρτ μεϊβά τζιμαραζάρ, βέ πημεζιζε ιι
 έμμηόσανιν μυατ/τέρή πύ άμμηέτ έμτζιζιζίν δάμμ τεπίη
 όμμοσίζ βάρ όμμοσιτή, βέ έμ έζενμεσιτή μσράτ έτμερέν,
 μσστακάμ έζερμετζερή, βέ/μεντί έζερηνή πεμενδερμέ
 δερετζεσινδέ έδά έδενερή πόρ παματζάμ δέζιζ. πηζαζάρ
 μαβή μαρέρ ηηζντζή σύνοδος έμρή ηζέ. βέ/χέρμμ ζερο-
 μένος, για ηαίμς, για πύ μεδρόρ έμμηιμ σεβιζή βέ δινδάρ
 ιτήποροζζαριν βέ ηιαρδιμτζαρηήν σινειζερηντζέν βέ βαριδ-
 ηερην/ζέν βέ σάιρι πέρ παηήν άλεμί τζεσαρέτ ζέρρισε άσι-
 ιαρέ, για ηιζζί, βασιτασίό για βασιταίιζε, πύ σερπέεζ
 σχοκίονα μσζορ όμμοσι, βέ σερπέόζμηνήν παμζαρινή
 ποζμαζιά, για δάμς όζάν ζρατζαρινή ηιμμηδατμαζιά βέ γιατ
 έτμερέ, βέ παμζαρινή ζπαζή έτμερέ, για/ματιζή όμμοσινή
 τζοζμερέ, βέ σάιρι ηιμμερετζέ δαζμερέ, για πηραδα σύ-
 νοδος μαριγετί ζζέν έμρ όζοναηαζδάν πηρηνί ζερρέ μμ/ζαρηή
 τεπίη έτμερέ, βέ πύ σχοκίονα, βέ βαιίτ πέ βαιίτ έπίτρο-
 ποζαζιά, για δινδασιαζοζ κδζμετζίιζε πηζοναηαζα πέρ κέδερ
 έτ/μερέ, όζιζέ υίμσε, μεντινή πεμενμήό, ζεροσυζοζ, βέ άζαζεβή
 κέδερ ζδιντζή, βέ άζααζαζάν βερζιμείό ζζιμεί [άζό], βέ έμ βέ

ἄλλακά/μ⁶⁷αιπὲ] ἀμελλερέ κασίμ ὀδδοχὸ ἴτζῶν, ἀσπριμένος
 ὀδδὸν τζεβχέρη πὶρ ἄζιζ ἴτζῶστέν, βέ πεττοβαρή, βέ
 ασυχώρητος, βέ ὀσμδέν/ἔ⁶⁸ονγρα τζορμεσιζ, βέ δαβὸ
 ιπιί, βέ πιζὸν ἄζιζ δεσογὸρος πατέρασγερην βέ συνοδοζ-
 γερην πεττοβαγари ἀρζιντά, βέ σοιλονμέζ ἀτεδῆ, /ἔ⁶⁹βέ
 ἔπέτυ γανετέ χούμ ὀδονμεῶ ὀά. Ἰμή πογερὶν ἴσπασι,
 βέ δάμμ μουεμζιή ἴτζῶν ὀμδῶτερ πῶ μπιζιμ πατρι-
 αρχιουόν/ἔ⁷⁰βέ συνοδουόν [τιρῶῆ] ἴζεριντέ γλαζιμίῶ σγ-
 ρίγγιον κλαζιδι, βέ ἄζιζ πογλῶν κελγαμιζίν ἔερὶς κώ-
 δλιασινά καζιτ ὀμδῶτερ, βέ μι/ἔ⁷¹αηητζτά βαύη ἔρη-
 νιαά μῶδημαγερην, βέ ποινά οὐκμαγερὶν σχογείονδνα κα-
 τήμ μουεμζιή ἴτζῶν βερζιμίῶδερ. ~~κα~~ ἐν ἔτει σωτηριῶ
 αωιζ 8 #34.

Κατὰ μῆνα Ἰαννουάριον, ἐπινεμεσ μ: